

U uvjetima, najblaže rečeno, poremećenih zakonitosti na domaćem tržištu umjetnina, bilo bi više nego nerearno očekivati da predmeti poput arhitektonskih crteža počnu postizati cijene kakve na prestižnim svjetskim aukcijama već odavno nikoga ne iznenaduju. Ipak, bez obzira na kašnjenje u fazi za svjetskim trendovima, vrijeme navikavanja na postojanje Hrvatskog muzeja arhitekture dolazi u pravom trenutku. Jer, predstojeća nam obnova ratom uništenih dijelova graditeljske baštine dio je globalnog projekta obnove civilizacije u kojem ništa ne bismo smjeli prepustiti slučaju.

1. Lelja Dobronić: *Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1983., str. 270.
2. Aleksander Laslo: *Aladar Baranyai i gradanski ideal*, u: "Arhitektura", br. 186-187-188, Zagreb, 1983./4., str. 73.
3. Miroslav Begović: *Hrvatski muzej arhitekture*, u: *Bulletin razreda za likovne umjetnosti HAZU*, Zagreb, 1994., str. 21-24.

Primljeno: 9.10.1995.

SUMMARY

Croatian Museum of Architecture: from Project to Realization

by Jasna Galjer

The author discusses the concept of the newly established Museum, which opened by the exhibition on architect Viktor Kovačić, a charismatic personality whose art had great impact on contemporary Croatian architecture.

The Museum is devoted to the subject which makes its program of acquisition, preservation, study and presentation very specific, and in the author's opinion its concept is nearer to the concept of an eco - , than to the concept of an art museum. One of the great challenges to the Museum is also the promotion of architecture as of an important segment of the national culture, which had been so far almost completely neglected.

The initial program of the Croatian Museum of Architecture recommends the merger of the collections of various institutions which are not devoted to the study of architecture, such as the Cabinet of Architecture and Urbanism of the Croatian Academy of Arts and Sciences, which holds the legacies of the Croatian architects which were connected to the Academy, The Municipal Museum of Zagreb, the Museum of Arts and Crafts, The State Institute for the Protection of Cultural Monuments, the National and University Library, etc. The program also provides for the acquisitions which are to be based in the study of architectural heritage, particularly in the sphere of the contemporary national architecture.

PROGRAM USTROJA PRVOGA HRVATSKOG BANKOVNOG MUZEJA, ZAGREB

Ante Milinović
Zagreb

U tijeku posljednjih 150 godina Zagreb je dobio dvadesetak bogatih i raznovrsnih muzeja i tako postao istinski muzejski centar, ali mu još nedostaje muzejska institucija koja bi na primjeren način čuvala, izučavala i prezentirala javnosti bankarsku i monetarnu djelatnost kao temelj svakoga

gospodarskog i kulturnog napretka.

Tu neopravdanu prazninu željeli su nadležni u Privrednoj banci Zagreb otkloniti još 1984. godine, kada je u suradnji s Restauratorskim zavodom otpočela kvalitetna obnova ("restitutio in integrum") zapuštene bančine palače Oktogon s autentičnim ambijentom Prve hrvatske štedionice, te su otpočele pripreme za osnutak Prvoga hrvatskoga bankovnog muzeja u sastavu PBZ kao nove jezgre modernog public relationsa suptilne promidžbe Banke. Razni oblici muzejsko-galerijske prezentacije bili su redoviti dio poslovnog imagea Privredne banke Zagreb i njezine povijesne prethodnice, Prve hrvatske štedionice, osobito su se ogledali u posebnoj brizi o adekvatnoj arhitekturi i interijeru poslovnih prostora, dizajnu bankovnih papira i potrepština, stvaranju vlastite zbirke umjetnina, a također i kroz sponzorsko promicanje hrvatske znanosti i umjetnosti, te u izložbenoj i nakladničkoj djelatnosti. To svjedoče i zbirke Bankovnog muzeja, osobito zbirka odlično dizajniranih dionica i kompletan originalni inventar Praštedionice. Nije slučajno da su osnivači Praštedionice iz reda hrvatskoga gospodarskog establishmenta 1846. godine stvarali i temeljne uvjete za osnutak prvih zagrebačkih specijaliziranih muzeja, jer je tada zbirka Mijata Sabljara (utemeljena 1843. godine) prerasla u Narodni muzej, iz kojeg su sljedećih desetljeća nastali posebni muzeji (V. Humski, 1986., 53-55). Takve tendencije Prve hrvatske štedionice najdjelotvornije su potvrđene prigodom projektiranja, izgradnje i unutrašnjeg uređenja palače Oktogon 1896. godine u najboljim tradicijama europskoga "palatinskog" stila u interpretaciji arh. Josipa pl. Vancaša, tako da arhitektura i interijer tog objekta čine i danas najatraktivniji i najfrekventniji bankovni prostor u Zagrebu. Zbog toga je već prvi idejni koncept Bankovnog muzeja PBZ-a, izraden u rujnu 1988. godine, utemeljen na procjeni da ovom klasičnom bankovnom prostoru treba vratiti autentični ambijent Praštedionice, ne samo stavljanjem u izvornu funkciju nego i postupnim ustrojem Bankovnog muzeja, čiji bi svi sastavni dijelovi, nasuprot starom statičnom i pasivnome muzejskom konceptu, bili djelatno uklopljeni u komunikaciju s korisnicima i uopće u živu interakciju s hrvatskom javnošću, u suradnji s ostalim korisnicima ovog predjela grada, iznimno pogodnog za sitizaciju poslova s građanima.

Dorada i verifikacija toga idejnoga koncepta završena je u lipnju 1991. godine. Proces profiliranja fizionomije Bankovnog muzeja dinamiziran je u svibnju 1993. godine angažiranjem kvalificiranog muzeologa koji je, uz konzultacije s drugim muzeolozima, arhitektima, kustosima relevantnih struka i stručnjacima za public realtions, razradio nacrt elaborata o ustroju novog Muzeja.

No, osnovni prostorni parametri nisu dovoljno definirani, što znatno otežava i usporava konačnu stručnu prosudbu o najpovoljnijim muzeološkim i muzeografskim rješenjima otvorenih pitanja. Međutim, odlučnu prevagu u procesu ustroja Muzeja bila je dodjela i uređenje šest (manjih) prostorija u Oktogonu za radni i izložbeni prostor, te mogućnost izložbene uporabe

daljnjih pet prostorijskih u Oktagonu i susjednim poslovnica za prolazne izložbe i promocije. To je omogućilo daljnji rad na postupnom programiranju muzejskih sadržaja u raspoloživu i još nedefiniranu prostoru, projektiranju opreme i mobilijara te stručno-kadrovske sistematizacije, usporedno s realizacijom godišnjeg programa aktivnosti Centra za odnose s javnošću koji uključuje znatan broj izložaba, promocija i drugih aktivnosti.

U tijeku 1994. godine nastavljene su aktivnosti na uređenju i opremanju već dodijeljenog prostora u "prstenu" na prvom katu palače Oktagon za stalni postav, te svečane dvorane i šalter-dvorane za prigodne promocije knjiga. U tijeku 1995. godine trebalo bi osigurati i opremiti prostor u suterenu palače Oktagon (pasaž) za klub-galeriju PBZ-a s izložbenim salonom i museum-shopom. U jubilarnoj 1996. godini, u sklopu obilježavanja 150. obljetnice Prve hrvatske štedionice, trebalo bi urediti i opremiti višenamjenski prostor u podrumu Oktogona s reprezentativnim restoranom u izvornom stilu bivše prve štedioničke pivnice. To bi omogućilo raznovrsne i kvalitetne aktivnosti Bankovnog muzeja i ostalih dijelova Centra za odnose s javnošću.

Galerijske aktivnosti Muzeja

Poseban likovno-galerijski odjel Bankovnog muzeja samo je na prvi pogled nelogičan i diskrepantan dio muzeološke koncepcije novog Muzeja, jer je sabiranje vlastite kolekcije umjetničkih djela i priređivanje likovnih izložaba jednako staro kao i sama tvrtka. U novije doba ima više izložbenih prostora u poslovnica Banke, a tu je i godišnji program kvalitetno prezentiranih likovnih izložaba. Tematsko određenje ciklusa izložaba može biti u većoj korelaciji s koncepcijom Muzeja upravo zbog širine i mnogoznačnosti poruka temeljnih muzealija u zbirnom fondu Muzeja (numizmatičkih i bankovnih) i njihove univerzalne komunikativnosti. Veću pozornost treba usmjeriti na medaljerstvo (faleristiku), sitnu plastiku, a osobito tematsku povezanost sa slikarstvom i primijenjenim umjetnostima kao budućim specifikumom galerijske djelatnosti ovog Muzeja. To je ujedno i temeljno muzeološko pokriće uklaapanja programa likovnih izložaba u koncepciju Muzeja, dok bi u protivnome trebalo razmotriti i drugu opciju - od Muzeja odvojen, autonoman Galerijski odjel pri Centru za odnose s javnošću.

Problem zbirnoga muzejskog fonda

Zakonska regulativa uz ostale uvjete zahtijeva i postojanje vlastitoga muzejskog fonda, koji nigdje ne nastaje preko noći, te je često velik problem novoosnovanim muzejima. Na sreću, Bankovni muzej odavno već ima nukleus svoje zbirke muzealija, zahvaljujući dugoročnim pripravama i preprogramiranju za osnutak Muzeja. To su postojeće zbirke Irislava Dolenca i prof. dr. Julijana Dobričića, zbirke kaseica i drugih bankovnih potrepština Kamila Marića, zbirka dionica i druge dokumentacije, zbirka publikacija i stručne literature, tako da se ne počinje od nule, već se starta sa značajnim fondom eksponata. Na njezinu obogaćenju mora se mnogo i sustavno raditi uz osiguranje potrebnih sredstava za otkup, jer bi se u protivnome onemogućila temeljna komponenta moderne muzeološke koncepcije - izučavanje i istraživanje muzejskog fonda i primjena njihovih dometa u muzeološkim aktivnostima unutar programa rada Muzeja.

Prostorna komponenta muzeološke koncepcije

Uporaba prostora u ustroju Muzeja je većim dijelom muzeografski problem, ali u slučaju Bankovnog muzeja imamo izrazito specifičan primjer atraktivne ljepote originalne bankovne arhitekture s kraja prošlog stoljeća, izvrsno integrirane u gradsku cjelinu, što je glavni razlog da se što kvalitetnije sačuva i u poslovne i znanstveno-muzeološke svrhe iskoristi taj autentični ambijent. To prije svega znači promišljenu i odmjerenu raspodjelu postojećeg i ranije

otudenoga bankovnog prostora u palači Oktagon, osobito u njegovim najfrekventnijim dijelovima - prostorijama uz pasaže, koji se sada većim dijelom nekvalitetno i nesvrhovito koriste. To nije prostor za stereotipne trgovine i neatraktivne uslužne djelatnosti, a posebno je besmislena stambena i kancelarijska funkcija tih najfrekventnijih i najatraktivnijih prostora u gradu u samom središtu gradskog "cityja", tj. velegradskoga poslovnog centra. Preraspodjela tog prostora mora se izvršiti u korist poslovne funkcije domicilne Banke i njezina Bankovnog muzeja, jer je sadašnji dio "prstena" na prvom katu palače bez autonomnog ulaza gotovo neupotrebljiv za masovne a osobito edukativne školske posjete. Ta prosudba odnosi se i na nedovoljan prostor za stalni postav i povremene izložbe, zbog čega bi u pasažu morao dobiti dovoljnu kvadraturu likovni salon s museum-shopom, a u podrumu Oktogona višenamjenska dvorana s klubom PBZ-a obnovom nekadašnje pivnice i trajnom komunikacijom s numizmatičarima i drugim korisnicima i suradnicima Bankovnog muzeja. Rješavanje ovog problema prethodi realizaciji ustroja Bankovnog muzeja te se mora smatrati urgentnim.

Sadržaji rada i modaliteti djelovanja

Bankovni muzej PBZ-a u sustavu Banke i hrvatske kulture ima potpuno opravdanje kao trajno i kvalitetno rješenje za čuvanje i zaštitu nacionalnih kulturnih dobara bankovno-monetarne provenijencije, počev od bisera klasične bankovne arhitekture, kao što je palača Oktagon i druge slične građevine, do svih relevantnih dokumenata povijesti bankarstva i PBZ-a. Međutim, ne manje je bitna i privlačna sjajna perspektiva Muzeja na polju popularizacije hrvatske numizmatike, njezinih povijesnih parametara i umjetničke vrijednosti, integriranosti u kulturni, politički i gospodarski život hrvatskog naroda, njezine znanstvene i kolekcionarske specifičnosti. Jedna od pretpostavki za tako uspješne aktivnosti Muzeja je ustroj svih potrebnih banaka podataka o eksponatima, građi, literaturi, lokalitetima, kolekcionarima i svim drugim relevantnim podacima, bez kojih su danas nezamislive brze informatičke analize i sinteze. Bankovni muzej je u tom smjeru učinio neke vrlo kvalitetne korake, a to je u prvom redu tiskanje monografije o povijesti PBZ-a i Prve hrvatske štedionice te korpusa-kataloga "Hrvatska numizmatika" autora Irislava Dolenca, dobre podloge za buduću Banku numizmatičkih podataka Muzeja. Idealni cilj svih sadržaja rada Bankovnog muzeja je stvoriti u pasažima Oktogona i "pripadajućim" prostorima privlačno i dragocjeno okupljašte s nizom trajno instaliranih zanimljivih sadržaja i sustavno utvrđenih ali i slobodno inspiriranih atraktivnih događanja, vezanih uz programe Muzeja ali i uz poslovnu politiku Banke. Tek tada bi taj dragocjeni prostor bio adekvatno valoriziran i iskorišten, te mnogostruko uvećao svoje značenje i moguće poslovne efekte. Zbog toga treba misliti i na moguću megaprojekt - na cjelovito iskorištenje palače Oktagon za poslovno-muzejski kulturni centar kao neki hrvatski pandan kulturnom centru Beaubourghu u Parizu, ali u prvom redu u smislu ustroja takvog poslovno-kulturnog centra kojemu će prva zadaća biti njegovanje hrvatske bankovne poslovne tradicije, bez zatvaranja prema drugim kulturama, jer su business, umjetnost, znanost i kultura najvrjednije naslijeđe cijelog svijeta.

Primljeno: 19. 5. 1995.

SUMMARY

The Program of the Establishing of the First Croatian Museum of Banking

By Ante Milinović

The article presents plans to establish the museum institution which would safe keep, research and present banking and monetary activities as the basis of all economic and cultural progress.

The first steps were taken in 1984, when Privredna banka of Zagreb called in the Institute for Restoration and started the integral restoration of its palace in Oktogon, the authentic ambiance of Prva hrvatska štedionica, and the bank's collections were protected and evaluated. The first museum concept was completed in 1988. It offers a dynamic concept of a museum interpolated into the normal activities of the bank and in direct communication with the public. The second concept was completed and verified in 1991, continuing along the similar lines of an open and dynamic museum. The author offers a detailed review of the concept of gallery activities, collections, and spatial elements in the museological concept, as well as of the concept of museum contents and activities. He expresses hope that the realization of the idea of the Museum of Banking will soon be realized and one more significant cultural institution added to Zagreb.

HRVATSKI ŠPORTSKI MUZEJ

Tendencije suvremene športske muzeologije

Zdenko Jajčević
Hrvatski športski muzej
Zagreb

Športski muzeji u svijetu

U nekim velikim muzejima općeg smjera kao British Museumu u Londonu, Louvreu u Parizu, Berlinskome muzeju i Metropolitan Museumu u New Yorku postoje bogate zbirke iz domene tjelesnog vježbanja i športa. Nacionalni športski muzeji postoje u gotovo svim europskim državama:

Schweizerisches Turn und Sportmuseum u Baselu, Muzeum Telesne vychovy a sportu u Pragu, Muzeum kulturny fyzycznej i turystyki u Varšavi, Muzej fizičke kulture i športa u Moskvi i dr. Brojni su i muzeji posvećeni znamenitim športskim djelatnicima: Jahnov muzej u Freyburgu, Guts-Muthsov muzej u Schnepfenthalu i dr. Diljem svijeta djeluju muzejske ustanove koje prate razvoj određene športske grane: Muzej zimskih športova u Mürzzuschlagu (Austrija), Skijaški muzej u Holmenkollenu (Norveška), Alpinistički muzej u Münchenu (Njemačka), Muzej nogometa u Montevideu (Urugvaj), Muzej konjičkog športa u Verdenu (Njemačka), Muzej biciklizma u Aarhusu (Danska), Muzej hrvanja u Madridu, Muzej kriketa u Londonu i dr. U SAD-u postoje brojni muzeji tzv. Hall of Fame (Dvorane slave) posvećeni velikim športasima iz određene športske grane: Hall of Fame of Boxing u New Yorku, Naismith Memorial Basketball Hall of Fame u Springfieldu, Hall of Fame of Swimming u Fort Lauderdaleu i dr. I trofeji naših športasa izloženi su u tim američkim športskim muzejima. Medalje hrvatskih vaterpolista Zdravka Ježića i Zdravka Kovačića nalaze se u Dvorani slave u Fort Lauderdaleu. U brojnim našim i stranim športskim društvima i klubovima postoje tzv. trofejne dvorane u koje se odlažu predmeti koji svjedoče o uspjehu te organizacije. Muzeji tjelesnog vježbanja i športa nalaze se i uz brojne športske fakultete u svijetu. Godine 1993. u Lausanni je otvoren najveći i danas najpoznatiji športski muzej na svijetu - Musée olympique Lausanne. S ovom ustanovom športska muzeologija je dobila originalan uzor. Klasični muzejski postav u drugom je planu. Suvremeni športski muzej postao je multimedijski centar u kojem posjetilac ima mogućnost izbora sadržaja. Značajno mjesto u Olimpijskome muzeju u Lausanni pripada biblioteci. Restoran i dućan sastavni su dio toga predivnog zdanja. Park koji okružuje Olimpijski muzej ispunjen je skulpturama, a sam za sebe svojevrsna je hortikulturalna atrakcija. Autori projekta muzeja u Lausanni na originalan su način spojili sport, umjetnost i prirodni okoliš.

Športski muzeji i zbirke u Hrvatskoj

“Otac” hrvatskog športa Franjo Bučar potkraj života je nekoliko puta spomenuo potrebu osnivanja Hrvatskoga športskog muzeja. Osnivanje športskog muzeja u nas potaknuli su šezdesetih godina članovi Komisije za povijest športa, koja je djelovala pri Savezu za fizičku kulturu Hrvatske. Ponajviše zahvaljujući športskim djelatnicima Živku Radanu, Milivoju Radoviću i Ivanu Kalebu izložbeni postav Muzeja fizičke kulture Hrvatske otvoren je za javnost 1977. u zgradi Fakulteta za fizičku kulturu. Od 1988. Muzej djeluje u Ilici 7/1. U Muzeju su profesionalno zaposleni Zdenko Jajčević (od 1984.) i Đurđa Bojanić (od 1995.). Honorarni stručni suradnik u Muzeju od 1990. godine je Nikola Kizem.